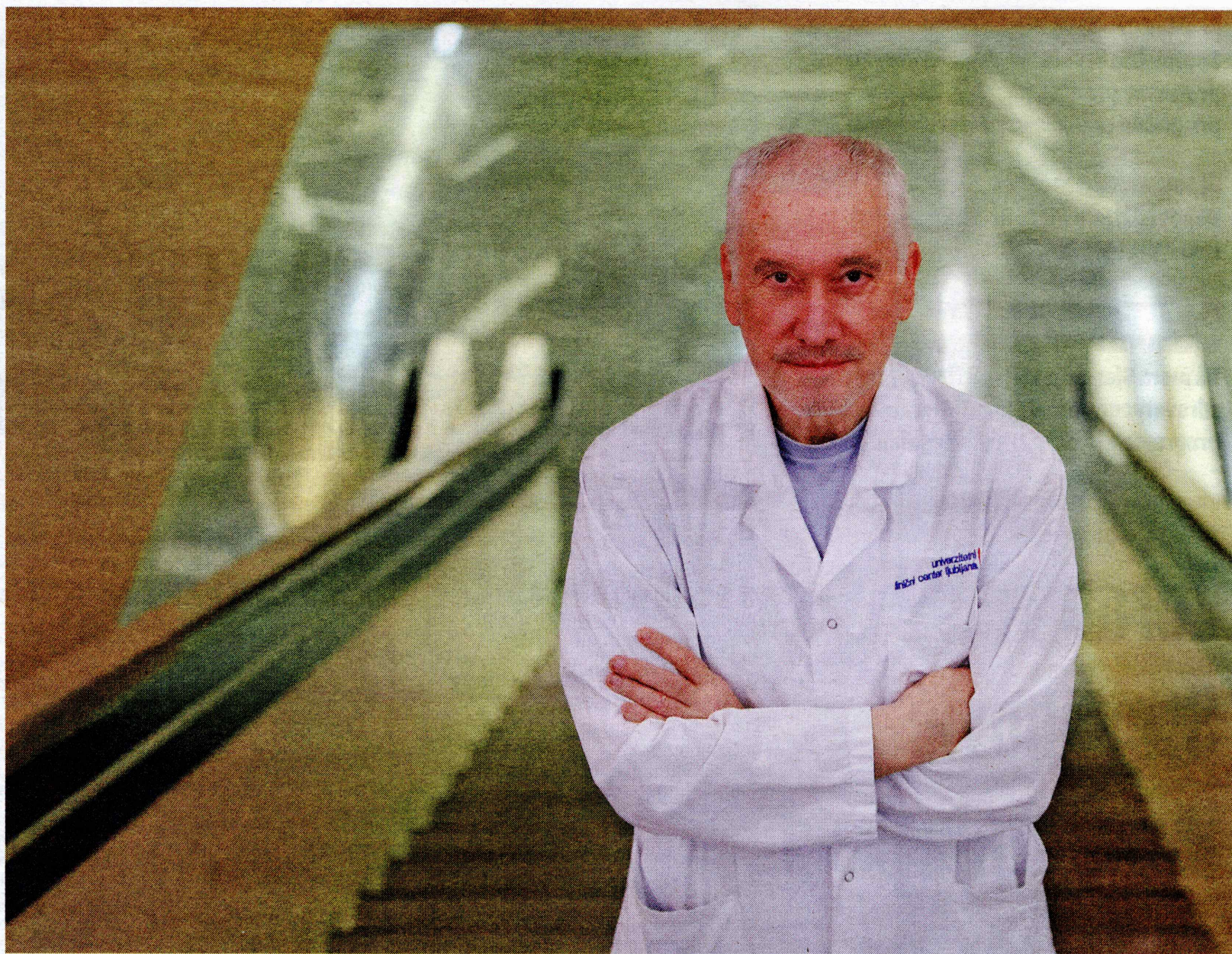

Da bo hitro staranje prebivalstva v razvitem svetu prineslo velikanske spremembe v družbi in da se morajo države na to pripraviti, se zavedajo tudi v Organizaciji združenih narodov, kjer so se v Svetu OZN za človekove pravice začeli ukvarjati tudi s pravicami starejših. Pred kratkim so za neodvisnega strokovnjaka za človekove pravice starejših oseb imenovali prof. dr. Zvezdana Pirtoška, slovenskega zdravnika in nevrologa, ki bo s 1. majem začel delovati kot posebni poročevalec. Prizadeval si bo za večjo zaščito in uresničevanje pravic starejših na globalni ravni.

✎ SIMONA FAJFAR
✎ LEON VIDIC

Spremljal bo stanje človekovih pravic starejših, obiskoval države, pripravljaj priporočila ter o svojih ugotovitvah poročal Svetu OZN za človekove pravice v Ženevi in generalni skupščini v New Yorku. S tem bo sooblikoval politike in standarde, ki naj bi starejšim po svetu zagotavljali večjo zaščito, dostojanstvo in uresničevanje njihovih pravic. To je visoka in zelo ugledna funkcija, pomembna ne le zanj osebno, temveč tudi za Slovenijo, saj je to prvo slovensko zastopstvo v okviru posebnih postopkov Sveta OZN za človekove pravice. To imenovanje je tudi odraz poti, ki jo je Slovenija v zadnjih letih prehodila na področju človekovih pravic, demence in hitrega staranja prebivalstva, pri čemer je imel pomembno vlogo tudi sogovornik. Slovenija je ena redkih držav, ki ima sprejeto strategijo za obvladovanje demence 2023–2030, in to že drugo po vrsti. Kljub temu pa v pogovoru o pravicah starejših ostaja jasen in brez samohvale: »V praksi v svoji ambulanti vidim, da nas čaka še ogromno dela. Ogromno.«

Nekje ste dejali, da »pravice starejših niso obrobno vprašanje,

ampak eno temeljnih vprašanj človekovega dostojanstva v sodobnem svetu«. Zakaj?

Za tako trditev je več razlogov. Prvi je, da je starejših vse več. Vaša babica ali prababica, ki je živela na začetku 20. stoletja, je lahko le upala, da bo dočakala 50. leto. Pričakovana življenjska doba je bila tedaj

Družba se ne meri po tem, kako ravna z močnimi in uspešnimi, ampak po tem, kako ravna s tistimi, ki postanejo krhki, bolni, odvisni od pomoči drugih ali preslišani.

okoli 44 let, ljudje pa niso umirali predvsem v starosti, temveč mnogo prej – zaradi okužb, otroških bolezni, poroda, revščine in vojn. Danes pa večina ljudi umira pri 70., 80. ali 90. letih. To je velika civilizacijska sprememba.

A prav v tej spremembi je bistvo: če smo kot družba dosegli, da ljudje živijo dlje, moramo zdaj doseči še to, da bodo tudi v starosti živeli dos-

tojanstveno. Pravice starejših zato niso obrobno vprašanje, ampak eno temeljnih vprašanj sodobnega sveta. Družba se ne meri po tem, kako ravna z močnimi in uspešnimi, ampak po tem, kako ravna s tistimi, ki postanejo krhki, bolni, odvisni od pomoči drugih ali preslišani. Ne gre torej le za socialno ali zdra-

vstveno temo, temveč za vprašanje človekovega dostojanstva.

Ali drži ocena, da naj bi bila v 99,9 odstotka časa, odkar obstajamo ljudje, povprečna starost človeka ob smrti okrog 30 let?

Drži, vendar le, če to številko razumemo pravilno. Večino človeške zgodovine je bila pričakovana življenjska doba res nizka, pogosto

okoli 30 let. A to ne pomeni, da je bil človek pri tridesetih že star. Pomeni predvsem to, da je bilo življenje dolgo izpostavljeno številnim nevarnostim že na začetku: mnogi otroci niso preživeli zgodnjih let, številne ženske so umrle pri porodih, veliko ljudi je pokončala okužba, lakota, poškodba ali vojna. Zato nizka povprečna življenjska doba v preteklosti ne pomeni, da človek ni bil ustvarjen za starost, ampak da je bilo življenje veliko bolj krhko. In prav v tem je bistvo današnjega trenutka: prvič v zgodovini človeštva starost ni več redka izjema, ampak postaja običajen del življenjske poti. Zato pravice starejših niso ozka tema posebne skupine ljudi, temveč postajajo eno temeljnih vprašanj naše civilizacije.

Ali se sploh zavedamo, da se nam s hitrim staranjem prebivalstva dogajajo velikanske spremembe, kakršnih človeštvo v zgodovini še ni doživelo?

Mislim, da se tega še ne zavedamo dovolj. Zaradi kompleksnih problemov, ki jih staranje prebivalstva prinaša, to ni več le ozko vprašanje demografije. Je tudi ekonomsko vprašanje, vprašanje socialne vzdržnosti, vprašanje zdravstvenega sistema in drugih področij. Posebej

Kako skrbimo za najbolj ranljive, veliko pove o tem, kakšna družba smo

zato, ker ob tem že vidimo prihajajočo pandemijo demence, ki bo prinesla dodatne, zelo zahtevne izzive za družine, skupnosti in države. Pri tem ne gre samo za to, da bo starejših več. Do leta 2050 bo petina svetovnega prebivalstva starejša od 60 let. Hkrati se bo skupno število ljudi, starih 80 let ali več, skoraj potrojilo: s 155 milijonov v letu 2021 na 459 milijonov, kar 80 odstotkov starejših pa bo živelo v državah z nizkimi in srednjimi dohodki. A gre tudi za to, da se spreminja struktura družbe. Prvič v zgodovini velik del ljudi ne le doživi starost, ampak v njej živi dolgo, pogosto desetletja. Zato bo treba na novo premisliti, kako razumemo delo, skrb, solidarnost med generacijami, zdravstveno in dolgotrajno oskrbo. To je ena največjih civilizacijskih sprememb našega časa. Nimamo pa še jasnega mednarodnega pravnega mehanizma, ki bi določal: to je minimum ukrepov, ki jih morajo države zagotoviti, da bo življenje vseh, tudi starejših, dostojno. Prav zato je pomembno, da je OZN ta problem prepoznala. V Svetu OZN za človekove pravice je nastal mandat, da se na globalni ravni začnemo sistematično ukvarjati s kakovostjo staranja, pravicami starejših in priporočili državam.

Torej se v OZN zavedajo, kaj družbam in državam prinaša staranje prebivalstva v razvitem svetu?

Mislim, da se tega v OZN zavedajo. To kaže že dejstvo, da se mandat neodvisnega eksperta za pravice starejših ni le ohranil, ampak se je že tretjič podaljšal – staranje ni razumljeno kot obrobna ali začasna tema, ampak kot eno pomembnih vprašanj prihodnosti. Pomembno je tudi, da je bila ustanovljena medvladna skupina, v kateri sodeluje tudi Slovenija in katere naloga je pripraviti pravno besedilo, konvencijo o pravicah starejših. Neodvisni ekspert bo imel pri tem pomembno vlogo, ne le v OZN in Svetu OZN za človekove pravice, ampak tudi pri oblikovanju širših standardov, ki bodo državam povedali, kaj pomeni dostojno staranje. To je zame znamenje, da se v OZN zavedajo, da staranje prebivalstva ni le demografska sprememba, ampak tudi veliko vprašanje človekovega dostojanstva.

Verjetno je vaša velika prednost v tem, da že več desetletij delate na področju staranja in starosti, ob tem pa niste ostali ozko specializirani strokovnjak

za boleznimi možganov, ampak ste razumeli širši okvir.

Ko mlad zdravnik začne s stetoskopom, kladivcem, injekcijo, z diagnozo in zdravlilom, vidi predvsem bolnika in medicino. Potem pa počasi spoznaš, da ta človek nima samo bolnih žil, sklepov ali možganov, ampak živi v konkretnem svetu. Lahko je reven, osamljen, invalid, lahko prihaja iz deprivilegiranega okolja ali pa živi v razmerah, ki mu že vnaprej jemljejo možnosti za dobro zdravljenje. In pomisliš: dal sem mu pravo zdravlilo, zakaj to ni dovolj? Počasi uvidiš, da biologija, čeprav izjemno pomembna, nikoli ni vse. Ob njej delujejo še številni drugi dejavniki: kako človek živi, kaj si lahko privoščiti, ali je slišan, ali ima pomoč. Mislim, da je pri meni prav iz kliničnega dela počasi zorelo spoznanje, da se za človeka ne boriš samo s tabletami in diagnozami, ampak tudi na sistemski ravni. Zdravnik namreč prej ali slej razume, da bo lezen nikoli ne prizadene le telesa, ampak vedno tudi človekovo mesto v svetu.

Se vaše delo vsebinsko s 1. majem, ko boste začeli mandat v OZN, torej ne bo bistveno spremenilo?

S 1. majem se moje delo vsebinsko verjetno ne bo bistveno spremenilo. Še vedno bom jaz, ki ne morem mimo tega, da sem zdravnik. Na taka mesta so pogosto imenovani diplomati, pravniki ali politiki; tokrat pa prihajam iz medicine, iz neposrednega stika z bolnikom. In prav to bo gotovo zaznamovalo moj mandat. V eno od središč svojega dela bom postavil vprašanje, kakšni so zdravstveni sistemi po državah, kako starejši človek dostopa do njih, kaj mu sistem ponuja in ali gre za urejeno javno skrb ali predvsem za privilegij tistih, ki si pomoč lahko plačajo. Posebej ranljiva skupina so starejše ženske. Ko ostanejo same, pogosto kot vdove, se zelo hitro pokaže preplet osamljenosti, revščine in nevidnosti. Tu je tudi vprašanje starizma – predsodka, stereotipa in diskriminacije starejših, ki je pogosto tih, skoraj neopazen, a zato nič manj boleč. Pomembno je tudi, kako so starejši vključeni ali izključeni iz ekonomskega, družbenega in digitalnega življenja, kako sta jim zagotovljeni socialna in finančna varnost. Zelo pomembno se mi zdi še nekaj: vprašanje glasu. Starejši ljudje niso samo prejemniki pomoči, ampak nosilci izkušenj, spomina, življenj-

Zvezdan Pirtošek

Letnik 1956. Zdravnik in specialist nevrologije, ki se v kliničnem, pedagoškem in raziskovalnem delu ukvarja z nevrodegenerativnimi boleznimi, zlasti z demenco, parkinsonovo boleznijo in drugimi motnjami gibanja, ter s kognitivno nevroznanostjo. Bil je prvi predstojnik Kliničnega oddelka za bolezni živčevja na Nevrološki kliniki UKC Ljubljana, na Medicinski fakulteti Univerze v Ljubljani je dolgoletni visokošolski učitelj in predstojnik Katedre za nevrologijo. Prejel je številne nagrade in priznanja, med drugim leta 2018 red za zasluge Republike Slovenije za delo na področju demence. V slovenskem prostoru pušča poseben pečat zaradi delovanja v društvu Trepetlika in združenju Spominčica – Alzheimer Slovenija, kjer so dosegli, da je bila Slovenija ena redkih držav, ki je imela sprejeto strategijo za obvladovanje demence. Velja za enega najbolj priljubljenih predavateljev.

Zvezdan Pirtošek

ske modrosti in lastne volje. Včasih se o njih odloča, ne da bi jih zares vprašali. Tudi to je oblika odvzema dostojanstva. Dobra družba ni tista, ki za starejše le skrbi, ampak tista, ki jih jemlje resno.

Ali nismo svojega odnosa do starejših pokazali v času epidemije covid-19, ko starih in bolnih nismo odpeljali v bolnišnice, ampak so umirali v domovih za starejše?

Da, epidemija covid-19 je bila v tem pogledu zelo boleče ogledalo družbe. V času krize se vedno razkrije, kaj je v nekem sistemu zares trdno in kaj je bilo samo lepo zapisano na papirju. In med epidemijo se je pokazalo, da starejši, posebej tisti v domovih za starejše, pre pogosto niso bili v središču zaščite, ampak na njenem robu. To ni le zdravstveno vprašanje, ampak globoko etično vprašanje. Ko družba začne, četudi tiho in neizrečeno, razmišljati, da je neko življenje manj vredno zato, ker je starejše, bolj bolno ali manj »perspektivno«, stopimo na zelo nevaren teren. Prav v času epidemije smo videli, kako hitro se lahko v jezik nujnosti, triaže in organizacije prikrade tudi starizem.

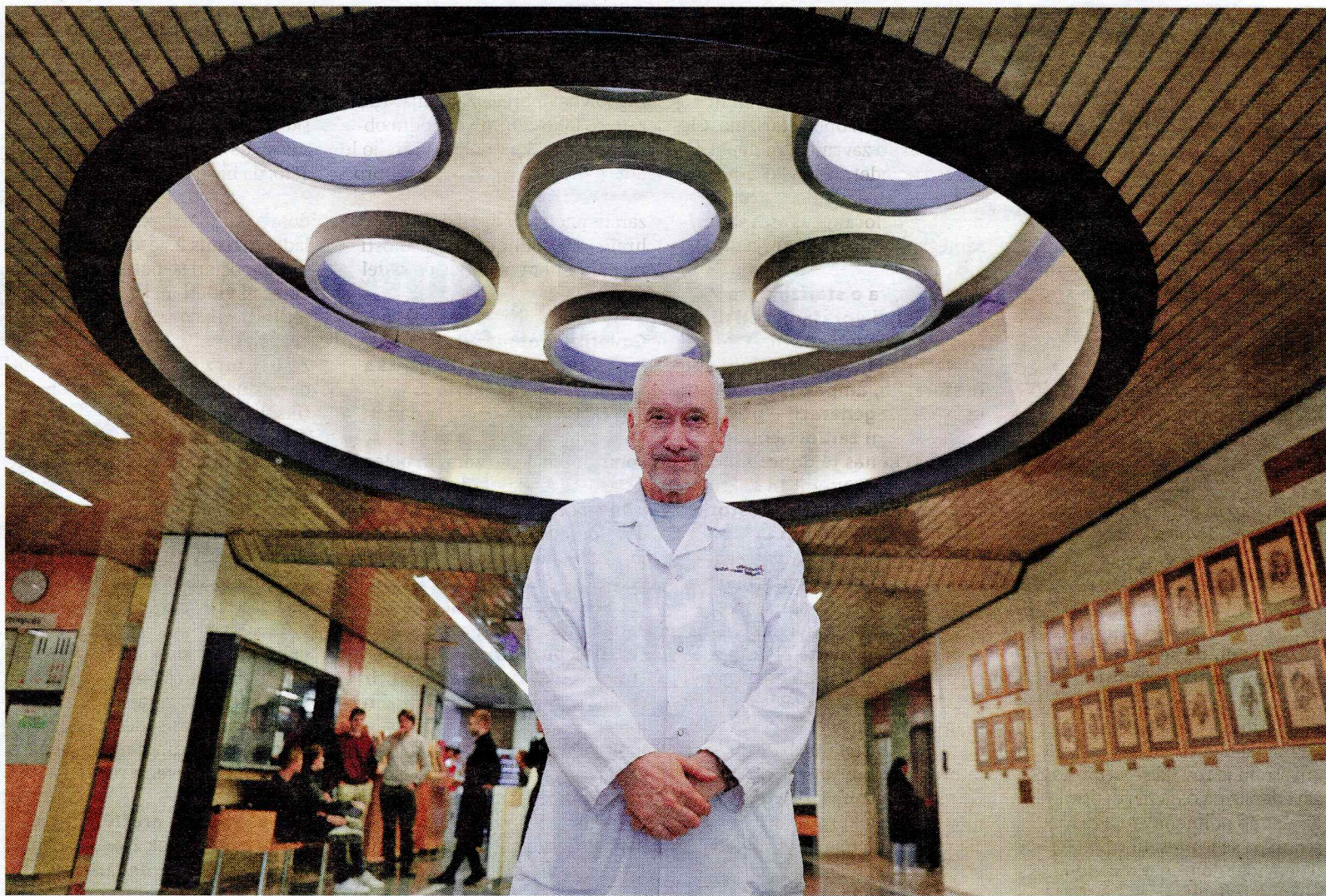
Ob tem moramo biti poštenu: epidemija je bila izredna situacija, sistemi so bili nepripravljeni. Zato ne bi govoril samo v jeziku obtožbe. Bi pa gotovo rekel, da nas je covid-19 naučil nekaj zelo pomembnega: da domovi za starejše ne smejo biti slepe pege zdravstvenega sistema in da visoka starost nikoli ne sme postati tihi argument za manj vredno obravnavo.

Vprašanje ni samo, kdo je bil prepehjan v bolnišnico in kdo ne. Globlje vprašanje je, ali smo starejšega človeka v trenutku največje ranljivosti videli kot polnega nosilca enakega dostojanstva kakor vsakogar drugega. Po mojem je epidemija pokazala, da tu kot družba še nismo opravili izpita.

Se strinjate s strokovnjaki, ki opozarjajo, da se problemov starejših ne da reševati samo ozko znotraj tega področja? Da je pri iskanju rešitev nujno povezovanje različnih resorjev, ki na prvi pogled niso neposredno povezani s starejšimi, kot sta na primer izobraževanje in otroško varstvo?

Vsekakor. Problemov starejših se ne da reševati znotraj enega samega resorja, ker tudi človek ne živi v enem resorju. Starejši človek ni samo vprašanje zdravstva ali socialne zadeve, tudi bivanje, mobilnost, medgeneracijske odnose, dostop do informacij, kulturo, varnost in občutek, da v skupnosti še vedno pripada.

Staranje bi morali razumeti kot drugi konec istega življenjskega loka. Na eni strani je krhkost otroštva, na drugi krhkost starosti. Družba, ki zna zaščititi otroka, gradi tudi temelje za dostojno staranje; in družba, ki spoštuje starega človeka,

Za ta mandat v OZN se verjetno ne bi odločil, če ne bi resnično verjel, da je globoko v človeku – če že ne v vseh, pa vsaj v veliki večini – želja, da smo sprejeti, da pripadamo, da sodelujemo z drugimi in da generacijam, ki prihajajo, zapustimo bolj pravičen in človeški svet.

ka, bolje razume tudi, kaj dolguje otroku. V skrbi za otroka je že skrita etika skrbi za starostnika. Prav zato se bom želel povezovati tudi z mehanizmi OZN, ki se ukvarjajo z otrokovimi pravicami, saj gre v obeh primerih za temeljno vprašanje: kako družba ravna s človekom, ko je najbolj ranljiv. Zato je povezovanje različnih resorjev nujno, prav tako sodelovanje z nevladnimi organizacijami in delo na terenu. Ne zadostuje, da o starejših govorimo v sejni sobah in strateških dokumentih; treba je iti med ljudi in jih vprašati, kako v resnici živijo. Če hočemo resno govoriti o pravicah starejših, moramo povezati politiko, stroko in izkušnjo ljudi. Brez tega bodo rešitve vedno delne.

Če se vrneva na slovensko raven: ali ni tako, da moraš, če želiš, da delujemo v skupno smer, najprej določiti skupni cilj?

To poznam s svojega področja, kjer se veliko ukvarjam z demenco in parkinsonizmom. Skupaj z združenjem Spominčica – Alzheimer Slovenija sem si dolga leta prizadeval, da bi tudi Slovenija dobila strategijo za obvladovanje demence, in danes smo ena redkih držav, ki jo ima – že drugo po vrsti. Ta pot ni bila ne kratka ne lahka, a je bila pomembna, ker je pomenila premik od posameznih dobrih namenov k bolj sistemskemu razumevanju problema. Seveda pa bi lahko naštel tudi veliko primerov, kjer nismo bili dovolj uspešni ali kjer imamo še vedno slepe pege. Noben sistem ni brez njih. Morda je najpomembnejše prav to, da si jih znamo priznati. V takih prizadevanjih namreč nikoli ne gre samo za zdravstveno politiko, ampak za vprašanje, kakšno mesto v naši skupnosti namenjamo najbolj ranljivim.

Si predstavljam, da ste morali vedno znova vsako novo politično garnituro učiti, kaj je demenca, kakšne spremembe bo prinesla v družbo, dokazovati, zakaj je treba misliti naprej ...

Točno to. To je eden najbolj tihih, a tudi najbolj bolečih obrazov politike: da razume, a ne ukrepa. Zato sem z leti prišel do spoznanja, da v Sloveniji nekatera področja ne bi smela biti plen dnevne politike. Če želimo kot skupnost živeti zdravo, če želimo, da bodo naši otroci in vsi državljani izobraženi, varni, optimistični, z dobro kakovostjo življenja, moramo določiti nekaj temeljnih področij, o katerih se ne prepiramo vsaka štiri leta, ampak jih varujemo skupaj. Zdravje, sociala, vzgoja in izobraževanje otrok, okolje, skrb za starejše – to so vprašanja prihodnosti naroda, ne pa teme za kratke politične zmage. Vsaka politična garnitura bi se morala znati spoštljivo pokloniti tistemu dobremu delu svojih predhodnikov, četudi prihajajo iz drugega ideološkega sveta. Nihče ni naredil vsega slabo in nihče vsega dobro. Naloga politike ni, da briše, ampak da nadaljuje, popravlja in nadgrajuje. To ni izraz politične šibkosti, ampak politične zrelosti.

Mar ni to v danih razmerah nemogoče?

Ne vem. Morda zveni idealistično, vendar sem po naravi optimist. Zdi se mi, da živimo v času, ko se svet zelo hitro spreminja, ko postaja v mnogih pogledih bolj negotov,

bolj razklan in tudi bolj nevaren. Prav zato mislim, da je čas za resetiranje naših starih sovraštev, zgodovinskih zamer in refleksov izključevanja, sicer se bomo s prihodnostjo zelo težko soočili.

Dobro je, da pri nas skupnosti v številnih krajih še vedno delujejo in ljudje poskrbijo tudi za najbolj ranljive, kot so starejši ali tisti, ki potrebujejo pomoč.

Vsekakor. To zelo jasno čutim tudi v svoji ambulanti, kjer vidim, kako dolgo morajo hudo bolni ljudje čakati na pregled. Namesto da bi jih videl vsake tri mesece, jih lahko pogosto vidim le enkrat ali dvakrat na leto. Vse, kar bi moral vsaj deloma nositi sistem, je potem prepuščeno družini. Želim si, da tega ne bi prepuščali le dobri volji, požrtvovalnosti in izčrpanosti družin. Solidarnost skupnosti je dragocena, ni pa pravično, da postane nadomestek za dobro urejen sistem. Družina mora biti opora, ne pa zadnja in edina obrambna črta. Kako skrbimo za najbolj ranljive, veliko pove o tem, kakšna družba smo.

Ali se je v treh, štirih desetletjih, odkar ste aktivni, spremenil odnos do demence, starosti in podobnih vprašanj?

Da, razlike so velike. Demenca je dober primer spremembe na bolje. Pred desetletji je bila pogosto potisnjena na rob – obdana s sramom, nerazumevanjem in tišino. Danes o njej vendarle govorimo

bolj odkrito, več je znanja, več je strokovne in javne občutljivosti. Pri odnosu do starejših pa je slika mnogo manj spodbudna. Na formalni ravni znamo biti korektni: znamo napisati strategije, deklaracije, lepe dokumente. Toda v praksi, ki jo jaz vidim tudi v svoji ambulanti, nas čaka še ogromno dela. Ogromno. Tam se hitro pokaže, kako pogosto starejši postanejo preslišani, odrinjeni na rob, včasih obravnavani skoraj kot breme.

Ste lahko konkretni?

Čakalne dobe v zdravstvu so zelo konkreten primer. Nekdo, ki je star petinosemdeset let, zelo težko čaka leto in pol na pregled ali poseg. V starosti čas ni več abstraktna kategorija; leto in pol je lahko velik del preostalega življenja. Zato so dolge čakalne dobe za starejšega človeka pogosto mnogo hujše, kot si predstavljamo s perspektive mlajših let.

Se vam zdi, da se je starizem v zadnjem času poglobil?

Zdi se mi, da se je starizem v zadnjih letih res poglobil, čeprav ne vedno na najbolj očiten način. Po eni strani je res, da se ga danes bolj zavedamo, da o njem govorimo in ga znamo poimenovati. Po drugi strani pa se je preselil v bolj prikrit, navidez dobronamerne oblike, v nekaj, kar deluje skoraj zaščitniško, v resnici pa starejšega človeka tiho odriva na rob.

Del starizma je prav ta nevidnost starejših. To, da jih ne opazimo več zares, da jih ne poslušamo, da o njih govorimo, ne da bi govorili z njimi. Včasih starizem ni krut v besedah, ampak v tonu, v gesti, v tem, da človeku mimogrede odvzamemo glas, odločanje ali pravico do polne prisotnosti v skupnosti.

Slavenka Drakulić je to lepo opisala v *Nevidni ženski*, ki so

jo odlično uprizorili v Anton Podbevšek Teatru.

Da, zelo natančno je ujela prav to nevidnost, ki je ena najtišjih in najbolj bolečih oblik starizma. Človek ni javno zavržen, ni neposredno prizadet z žaljivko, ampak počasi izgine iz pogleda drugih, iz prostora odločanja, včasih skoraj s samega moralnega obzorja družbe.

Ko govoriva o starizmu, se ponuja tudi vprašanje, ali ni pri nas v zadnjih dvajsetih, tridesetih letih življenje vseh ljudi – ne le starejših, ampak tudi mlajših in srednjih generacij – postalo težje. Mar ni zaradi neoliberalizma, ki nas je dobesedno povozil, težje vsem? In so morda izjema le tisti trije odstotki najbolj privilegiranih ...

Odvisno je, s katerega zornega kota pogledamo. Po eni strani tipični predstavnik današnjega srednjega razreda živi materialno neprimerljivo bolje, kot je živel plemeč pred nekaj stoletji. Imamo več udobja, več znanja, več varnosti, medicina zna danes pozdraviti ali obvladati številne bolezni, ki so bile še nedavno smrtna obsodba. Če pa pogledamo kakovost notranjega miru in kakovost življenja v celoti, je slika manj optimistična. V mnogih segmentih živimo bolj razpršeno, bolj utrujeno, bolj pod pritiskom. Danes imamo telemedicino, algoritme, izjemne diagnostične možnosti – in vse to je dragoceno. Toda vsak človek, posebej ko je ostarel in bolan, še vedno potrebuje nekaj zelo preprostega in zelo prvinskega: človeški stik. Potrebuje pogled, prisotnost, stisk roke, objem, občutek, da ni sam. Zato mislim, da vprašanja ne smemo zožiti le na neoliberalizem, čeprav je res, da je sodobni svet v marsičem povečal storilnost, tekmovanje in hitrost, pogosto na

račun skupnosti, solidarnosti in časa za drugega. Napredek je pomemben, vendar sam po sebi še ne zagotavlja dobrega življenja. Tudi zato so tako zanimiva modra območja sveta, kjer ljudje ne živijo le dolgo, ampak pogosto tudi dobro. Ne zaradi čudežne tablete, ampak zaradi načina življenja: gibanja, hrane, ritma dneva, povezanosti med ljudmi in občutka, da si del skupnosti.

Govorite o območjih, kot so japonska Okinava, italijanska Sardinija, grška Ikaria ...

Da. Zaradi takih okolij se danes medicina ne ukvarja več le z vprašanjem, kako zdraviti bolezen v starosti, ampak tudi s tem, kako je mogoče, da nekateri ljudje pri devetdesetih ali stotih letih ostajajo vitalni, duševno živi in notranje pokončni. Starost namreč ni nujno le čas nemoči in odvisnosti. Lahko je tudi obdobje zrelosti, jasnosti, celo posebne življenjske lepote. Druga velika lekcija teh modrih con pa je smisel. Eden najlepših uvidov je, da se ti ljudje pogosto prebujajo z občutkom, da jih ta dan nekaj čaka, da jih svet še vedno potrebuje. Smisel življenja ni nujno nekaj vzvišenega; zelo pogosto je skrit v skrbi za drugega, v odgovornosti, v občutku, da si še del sveta.

Prav tu pa je tudi moja skrb glede sodobnega časa. Zdi se, da živimo v obdobju, ki pogosto ne zna več ponuditi smisla, včasih pa celo povzdiguje tisto, kar ne bi smelo postati vrednota: surovost, agresivnost, posmeh, golo moč. In družba, ki izgubi občutek za smisel, mero in sočutje, ne ogroža le starosti, ampak svojo prihodnost.

V bistvu gre za razgradnjo družbe, kot jo poznamo danes, mar ne?

Točno to. Prav zato sem še posebej vesel, da mi je ravno v tem času dano delati v OZN, kjer je vendarle še vedno navzoča neka temeljna, skoraj pozabljena idealistična misel: da človeštvo ni skupnost zato, da bi se med seboj uničevalo, ampak zato, da bi iskalo skupno dobro. Ko so naš planet opazovali z ladje Artemis 2, je ta preprost uvid moral postati še bolj očiten: od daleč ni videti meja, naših zamer, naših starih sovraštev. Videti je le skupen dom.

Zato se mi zdi toliko bolj tragično, da poslušamo pomembnega politika, kako bomo nekoga zbombardirali v kameno dobo. Da bomo ob osmi uri uničili sedemtisočletno civilizacijo. Ne bi smeli tekmovati v tem, kdo bo koga pahnul nazaj v temo, ampak v tem, kako bomo skupaj ustvarjali bolj človeški svet. Ljudje smo skozi evolucijo uspeli predvsem zato, ker smo socialna bitja. Nismo najmočnejši, nismo najhitrejši, nismo najbolj oboženi. Imamo pa nekaj drugega: možgane, ki so zgrajeni tudi za povezovanje, za sodelovanje, za empatijo, za skupni napor. Prav v tem je naša največja moč.

Človek torej ni preživel zato, ker bi bil »človek človeku volk«, ampak zaradi sodelovanja?

Točno tako.

Se pravi, da ste optimist? Sem optimist.

Je biti optimist v današnjih časih zavestna odločitev? Ker moramo v nekatere stvari, kot je recimo boljši in pravičnejši svet, verjeti?

Težko odgovorim. Morda imate prav: biti optimist je danes tudi zavestna odločitev. Ne naiven optimizem, ne pogled stran od sveta, kakršen je, ampak odloči-

Zelo pomembno se mi zdi še nekaj: vprašanje glasu. Starejši ljudje niso samo prejemniki pomoči, ampak nosilci izkušenj, spomina, življenjske modrosti in lastne volje. Včasih se o njih odloča, ne da bi jih zares vprašali. Tudi to je oblika odvzema dostojanstva.

tev, da kljub vsemu verjameš, da človek ni zmožen le tekmovanja, nasilja in sebičnosti, temveč tudi sodelovanja, solidarnosti in skrbi za drugega.

Za ta mandat v OZN se verjetno ne bi odločil, če ne bi resnično verjel, da je globoko v človeku – če že ne v vseh, pa vsaj v veliki večini – želja, da smo sprejeti, da pripadamo, da sodelujemo z drugimi in da generacijam, ki prihajajo, zapustimo bolj pravičen in bolj človeški svet. Brez tega prepričanja bi bilo težko delati že kot zdravnik, še težje pa na področju človekovih pravic. Ob bolnikih se namreč vsak dan znova učiš, da človek ni le bitje ranljivosti, ampak tudi bitje upanja. Tudi takrat, ko je telo oslajeno, ko bolezen napreduje, ko življenje postane težje, ostaja v človeku potreba po dostojanstvu, bližini, smislu. ●